

Sisukord

Tänuõnad	9
Sissejuhatus	15
1. Seiklustest argipäeva	
Miks tung turvatunde järele närvutab erootilise elujõu	25
2. Rohkem lähedust, vähem seksi	
Armastus otsib lähedust, kirg vajab distantsi	44
3. Tänapäevase lähedustunde lõksud	
Õnad pole ainus tee läheduseni	65
4. Demokraatia <i>versus</i> kuum seks	
Iha ja võrdõiguslikkus ei järgi samu reegleid	81
5. Saame hakkama!	
Kuidas protestantliku tööetika abil kirge taastada	101
6. Seks on räpane, hoia see inimesele, keda armastad	
Kui kohtuvad puritaanlus ja hedonism	121
7. Erootika ülesehitus	
Ütle, kuidas sind armastati, ja ma ütlen, kuidas sa armatsed	141
8. Elu lapsevanemana	
Kui kolmas seab paari ohtu	161

9. Ihust ja fantaasiatest	
Erootiliste mõtete pelgupaigast otse naudinguteni	191
10. Kolmanda vari	
Teistsugune arusaam truudusest	216
11. Seks taas särtsuma	
Kuidas erootika uuesti ellu äratada	244
Kasutatud kirjandus	267
Nimeregister	277

Sissejuhatus

Kui räägime seksist tänapäeva püsisuhtes, siis teeme pahasti juttu hoopis raugevast kirest ja toome hulga ettekäändeid, miks erootika on justkui paratamatult hävingule määratud. Tundub, et viimasel ajal võtavad sel teemal sõna kõik alates televisiooni hommikuprogrammides osalejatega ja lõpetades New York Timesi kirjatsuradega. Nad juhivad meie tähelepanu asjaolule, et liiga paljud paarid seksivad järjest harvemini, isegi kui mõlemad partnerid kinnitavad, et armastavad teineteist. Tänapäeva paaridel on liiga kiire, liiga palju stressi, liiga palju tegemist laste kasvatamisega, nad on seksiks liiga väsinud. Ja kui see kõik nende meeli veel piisavalt ei tuhmista, siis annavad viimase hoobi stressi leevendamiseks mõeldud antidepressandid. Beebibuumi põlvkonna jaoks, kes umbes kolmkümmend aastat tagasi seksuaalrevolutsiooni ajastu sisse juhatas, on selline asjade käik paras saatuse iroonia. Nüüd, kui need mehed-naised ja kõik järgmised põlvkonnad on saanud seksida nii palju, kui süda lustib, on see lust justkui kuhugi kadunud.

Ajakirjanduses esitatud ülevaated on kahtlemata tõepärased – meie elus on kindlasti rohkem stressi kui vaja –, aga mulle näib, et üksnes seksi sagedusele ja kvantiteedile keskendudes näeme ainult kõige pinnapealsemaid põhjuseid paljude paaride hädade taga. Minu meelest on lugu keerulisem.

Psühholoogid, seksiterapeutid ja sotsioloogid on pikalt pusinud selle Gordioni sõlme kallal, mis seisneb seksuaalsuse alalhoidmises argipäevas. Püsisuhtes paaridele pakutakse tohutul hulgal nõuandeid seksi võrstsitamiseks. Meile selgitatakse, et närbutv iha on pelk aja planeerimise probleem, mille lahendamiseks tuleb lihtsalt paremini prioriteete seada ja oma tegemisi korraldada, või et see on kommunikatsiooni-tõrge, mille parandamiseks tuleks oma seksuaalseid soove sõnades täpsemalt väljendada.

Mul pole kombeks läheneda seksile statistilisel meetodil: „Kas te seksite endiselt? Kui pikalt vahekord kestab? Kes saab orgasmi esimesena ja kui palju neid orgasme on?“. Selle asemel tahaksin tegeleda küsimustega, millele pole nii lihtne vastata. Selles raamatus tuleb juttu erootikast ja seksi poeetikast, erootilise iha olemusest ja sellega kaasnevatest dilemmadest. Mis tunne on kedagi armastada? Mille poolest erineb see tundest kedagi ihaldada? Kas meeldiv lähedus-tunne tähendab ka suurepärasest seksist? Miks just lapsevanemaks saamine voodielule tihti hukatuslikult mõjub? Miks keelatu on nii erootiline? Kas on võimalik, et tahame seda, mis meil juba olemas on?

Kõigil inimestel on loomupärane vajadus turvatunde järele ja seepärast otsimegi püsisuhet, aga sama palju vajame ka seiklusi ja põnevust. Nüüdisaegsed arusaamad romantikast kinnitavad, et neid kahte üsna erilaadset vajadust saab rahuldada ühes ja samas kohas. Mind see päriselt ei veena. Tänapäeval nõuame üheltainsalt inimeselt seda, mida vanasti saime kogu külalt: pidet, mõtestatust ja järjepidevust. Samal ajal ootame oma püsisuhtelt lisaks emotsionaalsele ja seksuaalsele rahuldusele ka romantikat. Mis siis imestada, et paljud suhted sellise taaga all murenevad. Keeruline on äratada põnevust, ootusärevust ja iha samas suhtes, kust otsime ka turvalisust ja stabiilsust. Samas pole

see ka võimatu. Kutsun üles mõtlema, kuidas segada turvalisuse hulka riske, tuttavliku hulka salapära ja püsiva hulka uudsust.

Sel teekonnal vaatleme, kuidas tänapäeva armastuseideoloogia satub mõnikord vastuollu iha seaduspäradega. Armastus õitseb läheduse, vastastikuse tähelepanelikkuse ja võrdsuse õhkkonnas. Püüame oma armastatut tundma õppida, enda lähedal hoida, distantsti vähendada. Me hoolime nendest, keda armastame, muretseme nende pärast ja tunneme end nende eest vastutavana. Mõne inimese jaoks ei saa olla iha ilma armastuseta. Aga paljudel juhtudel pärsib emotsionaalne lähedus erootilist eneseväljendust. Hooliv ja kaitsev hoiak, mis toidab armastust, võib alla suruda muretuse, mis võimaldab tunda meelelist mõnu.

Et olen kakskümmend aastat töötanud terapeutina, siis usun oma kogemuste põhjal, et turvatunnet otsides ajavad paljud paarid armastuse segi ühtesulamisega. See valearuusam ei tööta voodielule head. Et kirge alal hoida, peab kahe inimese vahel olema sünap, kus saaks ühendus tekkida. Erootika vajab eraldatust. Teisisõnu: erutus täidab vaakumi minu ja teise inimese vahel. Et armastatuga ühtida, peame suutma seda tühja ruumi ja seal valitsevat ebakindlust taluda.

Nüüd, kui me selle paradoksiga juba maadleme, võtame ette ka järgmise: ihaga käivad tihti kaasas tunded, mis armastuse juurde justkui ei sobi. Alustuseks tulevad meelde näiteks agressiivsus, armukadedus ja tülid. Vaatlen siin kultuurilist survet, mille tulemusena on paljude paaride argine voodielu siiras, võrdne ja turvaline, aga vahel ka igavavõitu. Minu arvates oleks seks märksa erutavam, mängulisem, lausa kergemeelne, kui meie kultuuriline kalduvus demokraatia poole meid magamistoas nii palju ei piiraks.

Selle mõtte toetuseks teen kõrvalepõike ajalukku. Näeme, et tänapäeva paarid panustavad armastusse rohkem kui

kunagi varem, ja ometi – saatuse nõök! – on just seesama armastuse- ja abielumudel tohutult kasvatanud lahutuste arvu. Tuleb paratamatult küsida, kas traditsiooniline abielumudel saabki tänapäeva nõudmistele vastata, eriti kui keskmine eluiga, „kuni surm meid lahutab”, kestab kaks korda kauem kui eelmistel sajanditel.

Püsisuhte peaks toimima panema läheduse võluvits. Uurime seda loogikat lähemalt erinevatest vaatenurkadest, kuid siin tasub ära märkida, et stereotüüp, nagu oleksid naised üdini romantikud, mehed aga seksuaalsed vallutajad, on oma aja ammu ära elanud. Sama kehtib väidete kohta, nagu oleksid naised olemuslikult truud pesapunujad ja igatseksid ainult armastust, mehed aga on bioloogiliselt määratud monogaamsust põlgama ja lähedust kartma. Läänemaailma lähiajaloo aset leidnud ühiskondlike ja majanduslike muutuste tulemusel on traditsioonilistest soorollidest eemaldatud ning eespool kirjeldatud omadused kehtivad nii meeste kui ka naiste kohta. Kuigi stereotüüpides võib olla arvestatav tõetera, ei suuda need haarata tänapäevaste suhete keerukaid nüansse. Mina püüan vaadata armastust sooüleselt.

Paarinõustajana olen teraapia tavalise ajakava ümber pööranud. Minu valdkonnas õpetatakse, et kõigepealt tuleb uurida, mis seisus on suhe, ja alles siis, kuidas see seis magamistoas avaldub. Sellisest vaatepunktist lähtudes pannakse seksi ja suhte vahele võrdusmärk. Eeldatakse, et kui suudame parandada suhet, paraneb ka seks iseenesest. Aga minu kogemus ütleb, et asjad ei käi alati nii.

Teraapias on traditsiooniliselt eelistatud suulist kõnet keha väljendusrikkusele. Kuid seksuaalsus ja emotsionaalne lähedus räägivad eri keeles. Tahaksin kehale tagasi anda tema õiguspärase esikoha paarisuhet ja erootikat puudutavates aruteludes. Keha kätkeb endas sageli emotsionaalseid tõdesid, mida sõnadega on lihtne varjata. Needsamad asjaolud,

mis paarisuhtes konflikte tekitavad – eriti need, mis on seotud võimu, kontrolli, sõltuvuse ja haavatavusega –, võivad muutuda ihaldusväärseks, kui neid kogetakse keha kaudu, erootiliselt. Seksi kaudu saab läbi valgustada läheduse ja iha ümber kerkinud konflikte ja segadust ning neid ohtlikke lõhesid ühtaegu ka ravima hakata. Partnerite kehast, millesse on oma jäljed jätnud nii nende isiklik kogemus kui ka kultuurilised ettekirjutused, saavad tekstid, mida me koos loeme.

Kui lugemisest rääkida, siis on paras aeg lahti seletada mõned terminid, mis siin raamatus ette tulevad. Selguse huvides kasutan sõna „abielu” pikaajalise püsisuhte, mitte juriidilise staatuse kohta.

Mina ise, nagu nimigi näitab, kuulun naissoo hulka. Ilmselt torkab vähem silma aga tõsiasi, et ma olen kultuuriline hübriid. Mul on elukohti siin- ja sealpool ookeani ning ma tahan käesoleva raamatu teemat vaadelda kultuurilise – või mitmekultuurilise – teadlikkuse abil. Kasvasin Belgias, õppisin Iisraelis ja sain magistrikraadi Ameerika Ühendriikides. Olen juba üle kolmekümne aasta eri kultuuride vahet pendeldanud ja nõnda omandanud rahuliku kõrvaltvaataja pilgu. See võimaldab mul näha eri vaatenurkadest, kuidas me inimestena seksuaalselt areneme, kuidas üksteisega sidemeid loome, kuidas me armastusest räägime ja kuidas suhtume kehalistesse naudingutesse.

Olen oma isiklikud elukogemused üle kandnud oma töösse terapeudi, õppejõu ja konsultandina. Et olen kesken-
dunud probleemidele, mis kaasnevad üleminekuga ühest kultuurist teise, siis töötan ennekõike kolme grupiga: pagulasperedega ja rahvusvaheliste peredega (kaks inimrühma, kes tänapäeval kõige rohkem rändavad, kuigi väga erinevatel põhjustel) ning eri kultuuridest (sealhulgas eri rassidest ja eri uskudest) pärit paaridega. Eri kultuuridest paaride puhul ei

tulene kultuurilised nihked geograafilise keskkonna vahetusest, vaid leiavad aset inimeste endi elutoas. Eelkõige huvitab mind see, kuidas eri kultuuride sulandumine mõjutab sugudevahelisi suhteid ja lastekasvatusteetodeid. Mõtisklesin abielu mitmesuguste tähenduste üle ja selle üle, kuidas abielu funktsioon ja koht laiemas perekonnasüsteemis kultuuriti erineb. Kas see on kahe üksikisiku omavaheline või kahe perekonna kollektiivne asi? Paariteraapias olen püüdnud eritleda enese sidumist, lähedust, naudingut, orgasmi ja kehaga seonduvate arutelude taga varjuvaid kultuurilisi nüansse. Armastus võib ju olla universaalne, aga iga kultuur konstrueerib selle määratlused omas keeles – nii otseses kui ka kujundlikus mõttes. Eriti tähelepanelikult jälgisin vestlusi laste ja teismeliste seksuaalsusest, sest lastele suunatud sõnumites peegelduvad kõige selgemini kultuurilised väärtused, eesmärgid, suunamisvõtted ja keelud.

Ma kõnelen kaheksat keelt. Mõned neist sain selgeks kodus, teised koolis, reisidel ja ühe või kaks armastuse kaudu. Oma töös läheb mul vaja nii keelteoskust kui ka teadmisi eri kultuuridest. Mu patsientide hulgas on nii heteroid kui ka geisid (transsooliste patsientidega ma praegu ei tööta), nii abielus kui ka registreerimata püsisuhtes paare, nii lahutanud ja uuesti abiellunud kui ka üksikuid inimesi; vanu, noori ja keskealisi. Neid on paljudest kultuuridest, rassidest ja klassidest. Nende isiklikud lood toovad nähtavale kultuurilised ja psühholoogilised eripärad, mis kujundavad seda, kuidas me armastame ja kuidas ihaldame.

Üks mind ja seda raamatut kõige enam mõjutanud kogemus võib näida teemaga vaid kaudselt seotuna, aga ma pean sellest jutustama, sest see heidab valgust sügavamatele põhjustele, mis mu erialast kirge käivitavad. Minu vanemad elasid üle vangistuse natside koonduslaagrites.

Mitu aastat seisis nad iga päev surmaga silmitsi. Mu ema ja isa jäid kumbki oma perest ainsana ellu. Pärast niisugust kogemust ihkasid nad seda suurema hooga elul sarvist haarata ja iga päeva võimalikult hästi ära kasutada. Mõlemad tundsid, et neile on osaks saanud ainulaadne kingitus: uus elu. Mulle näib, et mu vanemad olid ebatavalised. Nad ei tahtnud lihtsalt ellu jääda, vaid uuesti ellu ärgata. Neis oli elujanu, tegutsemine andis neile jõudu ja neile meeldis toredasti aega veeta. Nad oskasid nautida rõõme, mida elu pakub. Nende voodielust ei tea ma midagi peale selle, et nad said kaks last: minu ja mu venna. Aga selle põhjal, kuidas nad elasid, tajusin ma, et nad mõistavad erootikat sügavuti. Ma ei usu, et nad seda sõna ise kunagi kasutasid, kuid neis kehastus see mõiste oma müstilises tähenduses – kui elususe üks mõõde, tee vabaduseni –, mitte ainult kitsas seksuaalses mõttes, nagu meie kaasaeg seda määratleb. Sellist avaramat arusaama tahangi ma rakendada, kui siin raamatus erootika üle arutlen.

Mu projektil on teinegi suur mõjuallikas. Minu abikaasa on nimelt Columbia ülikooli rahvusvahelise traumauuringute programmi juhataja. Tema pühendub oma töös põgenike, sõjas kannatanud laste ja piinamisohvrite aitamisele, et nad toibuksid tohututest traumadest. Andes ellujäänutele tagasi loomingulisuse, mängimis- ja nautimisvõime, aidatakse neil taastada sidet eluga ja lootusega, mis on elu alus. Minu abikaasa töötab valuga, mina töötan naudingutega. Need on omavahel väga tihedalt seotud.

Inimesi, kellest ma kirjutan, pole tänusõnades nimepidi mainitud, kuigi olen neile palju tänu võlgu. Nende lood on ehtsad ja esitatud peaaegu sõna-sõnalt, aga nende isikud jäävad varjatuks. Kogu kirjutamisprotsessi jooksul olen teinud nendega koostööd ja jaganud nendega katkeid sellest raamatust. Paljud siinsed ideed tulenesid mu

töökogemustest – mitte vastupidi. Mu mõtted toetuvad ka rohketele tähelepanekutele, mida on teinud spetsialistid ja kirjanikud, kes on aegade jooksul armastuse ja iha ambivalentsusega rinda pistnud.

Oma töös kohtun iga päev statistika taga peituva tegelikusega. Näen inimesi, kes on nii head sõbrad, et nad ei suuda olla armastajad. Näen armastajaid, kes hoiavad nii visalt kinni arvamusest, et seks peab olema spontaanne, et nad ei seksigi kunagi. Näen paare, kelle meelest teineteise võrgutamise nõuab liiga suurt vaeva – nagu ei tohikski seda enam teha, kuna nad on juba end sidunud. Näen teisi, kelle meelest lähedus tähendab seda, et nad teavad teineteisest viimset kui üksikasja. Nad ütlevad lahti igasugusest eraldiolekust, siis aga imestavad, kuhu kadus salapära. Näen naisi, kes laseksid end pigem elu lõpuni lahterdada „madala sugutungiga” inimeste sekka, kui seletaksid abikaasale, et eelmäng peab olema midagi enam kui vaid kerge sissejuhatus põhitegevusse. Näen inimesi, kes üritavad paarisuhtes maad võtvat tuimust nii meeleheitlikult eemale peletada, et on valmis kellegi teisega kogetud erutava hetke eest kõige riskima. Näen paare, kelle seksuaalelu puhub uuesti lõkkele kõrvalsuhe, ja teisi, kellel kõrvalsuhe tõmbab kriipsu peale sellele väheselegi ühisosale, mis veel säilinud oli. Näen vanaimeid mehi, kes tunnevad, et nende äkitselt sõnakuulmatuks muutunud peenis on nad reetnud, ja tõttavad Viagrat appi võtma, et karmide tõsiasjade tekitatud ärevust leevendada; näen nende naisi, kellel hakkab ebamugav, sest ootamatult pannakse proovile nende enda passiivsus. Näen värskeid lapsevanemaid, kelle erootiline energia on väikelapse eest hoolitsedes kokku kuivanud – nad on lapsest nii haaratud, et neil ei tule meelde aeg-ajalt oma magamistoa uks kinni tõmmata. Näen mehi, kes ei vaata internetipornot mitte sellepärast, et nad ei pea oma naist veetlevaks, vaid sellepärast, et

naise huvipuudus tekitab neis tunde, et neil on midagi viga, kui nad tahavad seksida. Näen inimesi, kes häbenevad oma seksuaalsust nii väga, et üritavad armastatut sellest säästa. Näen inimesi, kes teavad, et kallim armastab neid, aga kes soovivad, et neid ka ihaldataks. Nad kõik tulevad minu juurde seepärast, et janunevad erootilise elujõu järele. Mõnikord tulevad nad ujedalt, mõnikord meelt heites, nukralt, raevunult. Nad ei tunne puudust pelgalt seksist, vahekorra- endast, vaid igatsevad kontakti, mängulisuse ja uuestisünni tunde järele, mida seks pakub. Kutsun teid ühinema minu ja nende otsijate vestlustega, mille käigus teeme tööd, et avaneda ja astuda samm lähemale transtsendentsusele.

Neile, kes tahavad, et nende süda ikka ja jälle põksuma lööks, teen ma teatavaks järgmised faktid: erutus on seotud ebakindlusega ja nõuab, et me tundmatust tervitaksime, mitte ei poeks selle eest peitu. Kuid säärane pinge teeb meid haavatavaks. Oma patsientidele edastan ma hoiatuse, et sellist asja nagu „turvaline seks” pole olemas.

Peaksin aga rõhutama, et mitte kõik armastajad ei aja taga kirge ega ole isegi varem sellest mõnu tundnud. Mõned suhted kasvavad välja soojusest, õrnusest ja hoolivusest ning partnerid otsustavad neisse rahulikesse vetesse jäädagi. Nad eelistavad armastust, mis on rajatud kannatlikkusele, mitte kirele. Neile on oluline leida rahu, mida püsisuhe pakub. Teesid on palju, ja ühtainsat ning õiget pole olemas.

„Erootilise intelligentsuse” eesmärk on kaasata lugeja ausasse, teadlikku ja provokatiivsesse arutellu. See julgustab teid endas kahtlema, ütleva välja seda, mis teil seni on ütlemata jäänud, ning seksuaalsele ja emotsionaalsele korrektsusele kartmatult vastu astuma. Ma löön koduseinte vahele peitunud erootikaelu ukсед valla ja juhatan teile kätte teetsa, mille abil seks taas särtsakaks muuta.